

УДК 37.013.73

В.В. АСАЄВА

ФІЛОСОФІЯ МОДЕРНІЗАЦІЇ МОВНОЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ ОСВІТИ

Асаєва Валерія Володимирівна – пошукач кандидатського ступеня кафедри філософії випереджаючої освіти та управління інноваційною діяльністю Дніпропетровського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти. Вчитель іноземної мови СЗШ №144

У статті визначено філософські аспекти модернізації мовної освіти в Україні. Окреслені підходи для вивчення іноземних мов. Визначено роль мультилінгвізму у сучасному освітньому просторі.

Ключові слова: мультилінгвізм, модернізація, глобалізація, толерантність, комунікація, комунікативна компетентність.

В статье определены философские аспекты модернизации языкового образования в Украине. Очерчены подходы для изучения иностранных языков. Определена роль мультILINGVИЗМА в современном образовательном пространстве.

Ключевые слова: мультилінгвізм, модернізація, глобалізація, толерантність, комунікація, комунікативна компетентність.

The article outlines the philosophical aspects of language education modernization in Ukraine. It displays some approaches of foreign languages learning. It determines the role of multilingualism in today's educational environment.

Keywords: multilingualism, modernization, globalization, tolerance, communication, communicative competence.

© В.В. Асаєва, 2012

Постановка проблеми. Нові політичні, економічні, культурні процеси та тенденції початку ХХІ століття набувають глобальних масштабів. Сьогодні спостерігаються глобальна політична динаміка, економічні й соціальні трансформації сучасного світу. Їхній характер зумовлено тим, що «людство вступає в інформаційну еру, якій притаманні складні процеси комунікаційної революції, інформаційних та психологічних війн, які впливають на встановлення світового порядку» [8, С.115]. При цьому іноземна мова виступає найважливішим засобом міжнародної комунікації. Сучасний світ, що невпинно змінюється, висуває нові вимоги удосконалення системи навчання іноземним мовам, потребує коригування навчальних програм, оновлення змісту навчально-методичної роботи, впровадження нових навчальних курсів з сучасними технологіями викладання.

Інтеграційні процеси, що підсилюють культурну взаємодію, створюють унікальну атмосферу співжиття в єдиному просторі культурних, етнічних, конфесіональних протиріч. Такі процеси мають потребу в поглибленні діалогічного взаєморозуміння, що також досягається засобами впровадження мультилінгвізму.

Стосовно мовної освіти України, пріоритети національної освіти сьогодні окреслені у Посланні нинішнього Президента В.Януковича від 04 червня 2010 року, визначені чітко і вагомо:

- створення умов для професійної перекваліфікації та мовної освіти упродовж життя;
- модернізація дистанційної мовної освіти;
- професійна перепідготовка і підвищення кваліфікації працівників освіти;
- направлення зовнішньої політики країни на євроінтеграцію.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Українськими науковцями розглядаються різ-

ни питання по модернізації освіти. Осучаснення освітнянської діяльності відбувається з метою задоволення потреб громадян України, розвитку держави, нації, економіки та інших сфер суспільного життя. Національна освіта, зберігши найкращі надбання минулих років, органічно поєднує у собі вітчизняний досвід і тенденції розвитку світової освіти та дає змогу забезпечити конкурентоспроможність нашої держави у глобалізованому світі.

Українські вчені, розглядаючи цю проблему, пропонують різні засоби її модернізації, серед них: О.Першукова, В.Топалова, О.Коваленко та ін.

На думку О. Коваленко, у світі існують дві протилежні мовні тенденції: «рух до єдності та пошук самосвідомості» [2, С.18]. Тобто, національні, регіональні мови, або мови меншин є не менш важливими в діалозі між країнами та народами Європи. Тому вивчення будь-якої іноземної мови не повинно відбуватися за їхній рахунок. Але слід також враховувати, що забезпечення конкурентоспроможності освіти, науки і технологій неможливе без входження у загальноєвропейський мовний простір, без знання іноземних мов.

Мета дослідження: визначити філософські аспекти модернізації мовної освіти в Україні. Окреслити підходи для вивчення іноземної мови. Визначити роль мультилінгвізму у сучасному освітньому просторі.

Виклад основного матеріалу дослідження. Глобалізація потребує від молоді не тільки знання мов, а також вироблення навиків спілкування і співпраці з представниками різних національностей, вміння жити в багатонаціональному і полікультурному просторі. Для інтеграції у міжнародний простір Україна повинна створити відповідні умови для якісного оволодіння іноземними мовами. Соціальним замовленням сьогодні є оволодіння іноземною мовою не лише в рамках шкільної програ-

ми, але і як засобом міжособистісного спілкування. Вслід за змінами цілей навчання відбуваються зміни в системі навчання. Іноземна мова вивчається вже в дитячих садках та початковій школі. Відповідно до закону адекватності, за яким «певна мета досягається тільки відповідними їй засобами» [3, С.26], наше життя поповнюється новими стандартами, новими навчальними планами, програмами, сучасними комунікативно-спрямованими підручниками. Але роль самоосвіти, самовдосконалення є пріоритетною.

В багатомовному культурному просторі мовні стратегії виконують роль механізмів освоєння і володіння іноземними мовами, соціалізації та акумуляції особистості, виступають основним культурним комунікаційним засобом.

Філософія освіти, спираючись на досягнення семіотики (аналіз знакового представництва мови), лінгвістики (аналіз природних мов), культурної семантики (аналіз мови як засобу відображення смислу), вважає мовні стратегії засобом розуміння народами культурних відмінностей між собою. Освоєння культурних відмінностей є унікальним формовитвором єдиної людської сутності. Досягнення толерантного сприйняття культурних відмінностей можливе завдяки мовним стратегіям. Мовні стратегії сприяють подоланню непорозуміння, які можуть виникати під час міжкультурної комунікації у багатокультурному просторі. Крім того, на уроках іноземної мови здійснюється знайомство дітей з культурними цінностями інших народів, виховуються толерантне ставлення, повага до людей [4, С.19].

На думку фахівців, найбільш вдалим до вивчення іноземної мови є комунікативний підхід, що відображає специфіку її викладання в загальноосвітніх навчальних закладах. Тобто в процесі іншомовної комунікативної діяльності відбувається оволодіння засобами спілкування спрямоване на їх застосування у процесі практичного спілкування. Ситуації реального спілкування, моделюються завдяки реалізації навичок говоріння, читання та письма як видів мовленнєвої діяльності.

Інше - комунікативно-орієнтоване навчання націлене на оволодіння іноземною мовою як засобом спілкування. Підвищення зацікавленості у вивченні іноземних мов у комунікаційних цілях було викликано об'єднанням європейських країн в Єдиний Європейський Союз, створенням спільного ринку, інтернаціоналізацією промислових підприємств, багатомовністю в Європі. Політична вага вивчення іноземних мов та потреба виховання єдності, відкритості, зацікавленості мовою і культурою інших народів, поваги до них обумовлені нині тим, що сучасні учні, вже на початку третього тисячоліття, працюватимуть на міжнародних підприємствах, застосовуючи на практиці здобуті знання.

Початок навчання іноземних мов у ранньому віці зумовлено психолого-фізіологічними факторами, тим, що важливу роль в організації іншомовної комунікації початківців грають здібності дітей до імітації, розвинена уява та творчі здібності. Дитяча безпосередність забезпечує високу ступінь комунікації та успіх у мовному спілкуванні, набуття мов-

ного досвіду та відчуття мови. На думку А.Кущнір, «за умови правильної дидактичної та методичної організації навчального процесу раннє навчання іноземній мові може стати значним внеском в інтелектуальний розвиток дитини» [3, С.56].

Комунікативно орієнтоване викладання іноземних мов з допомогою технічних засобів навчання, нових підручників, словників, методичної літератури є важливим як практична ланка, що об'єднує теорію і практику навчання. Іншомовна освіта набуває все більшої популярності тому, що вона є тим пов'язуючим елементом загальної освіти людства, яким можна оволодіти в процесі комунікації в культурологічному, психологічному, педагогічному та соціальному аспектах.

Саме тому головною метою навчання іноземній мові, згідно з державним стандартом з іноземних мов, є формування комунікативної компетенції. При цьому великий вплив мають суспільно-політичні умови, бо визначають відносини між соціокультурною картиною учня і соціокультурною картиною народу, мова якого вивчається. Оскільки соціальними закладами в Україні є школи, то саме вони «виконують функцію ознайомлення своїх вихованців з доктриною, загальноприйнятою в цьому суспільстві – «хто ми є і як ми бачимо їх» [6, С.25].

Окрім того, для виходу України в європейський і світовий простір іноземну мову необхідно розглядати як важливий засіб міжкультурного спілкування. Сучасна освіта має сформувати в учнів такий рівень знань, умінь і навичок, який дав би можливість практично підтримувати спілкування з носіями мови на комунікативно достатньому рівні. Причому, крім утилітарного аспекту, вивчення мов повинно зважати на соціально-культурний компонент, який забезпечує полікультурне виховання. Вивчення іноземної мови означає «наближення до іншої, озброєння самого себе інтелектуальними засобами для зустрічі з реальним і невідомим, збагачення себе через знання культур і їх світосприйняття» [6, С.34].

Зважаючи на те, що зміцнення авторитету держави на міжнародній арені потребує модернізації суспільства, нарощування його інтелектуального, духовного потенціалу, системи освіти має за мету підготувати учнів для комунікації з посланцями інших країн, ознайомити їх з суспільним устроєм, традиціями та мовною культурою [5].

Тому соціокультурний компонент змісту мовного навчання має не менше значення. Характерно, що при вивченні іноземної мови відбувається входження людини в іноземну культуру, індивід охоплює всі соціокультурні особливості країни, мова якої вивчається. Соціокультурна складова сучасних світових процесів вважається першоосновою для формування соціокультурної компетенції. Але у формулюванні цього поняття та розкритті його змісту існують деякі розбіжності.

На думку П.Сисоева, соціокультурний компонент змісту мовного навчання можна поділити на три складові: засоби комунікації (усна та письмова передача інформації носіями культури); національна ментальність (зразок мислення представників іншої культури); національні здобутки (мистецтво,

наука, історія, релігія). Усі ці складові нерозривні та пов'язані між собою, згідно з думкою вченого: «Культура є живою категорією, її розвиток безпосередньо пов'язаний із розвитком суспільства, тому зміст соціокультурного компонента буде постійно змінюватися, набувати нового наповнення» [7, С.15].

Іншу точку зору на соціокультурний компонент змісту мовного навчання висловлює В.Топалова. Згідно з нею, засади соціокультурної компетенції на лінгвістичному рівні полягають у соціокультурному компоненті змісту навчання іноземній мові [9, С.24].

Таким чином, завданням освіти на національному рівні як і на загальноєвропейському є потреба в наповненні змісту освіти соціокультурними аспектами. Соціокультурний компонент змісту навчання іноземних мов містять усі національні програми країн Європи. Але цей компонент, вважає О.Коваленко, «подається обмежено, без урахування вимог часу і нових тенденцій розвитку, оскільки програмам завжди притаманний певний консерватизм» [2, С.4]. Тому найважливішою умовою у складанні учбового плану та учбового процесу нашого часу є врахування таких компонентів, які спонукають до вивчення мов. Варто враховувати, що при навчанні іноземної мови важливим є здібність залучення майбутнього користувача мовою до пізнавальної і творчої діяльності, важливим є розуміння нових цілей та функцій соціокультурної освіти. Враховуючи те, що саме в школі формуються опорні механізми мовного спілкування, які будуть потрібні випускникам у майбутньому, сучасність вимагає переосмислення існуючої моделі методичної концепції навчання іноземної мови у навчальних закладах. Мовна освіта має стати одним з найголовніших завдань модернізації сучасної національної освіти. Тому одним з першочергових завдань сьогодення є обов'язкове введення у програми навчання іноземної мови з першого класу.

На заваді стають проблеми у вигляді недосконаліх підручників, які ще мають тестуватися та виправлятися, а також нестача педагогічних кадрів для початкової школи, яких підготовлено, за висловом міністра освіти та науки України Д.Табачника, тільки 30%. Але ці недоліки можна подолати, створивши нові підручники та збільшивши випуск потрібних фахівців на державне замовлення. За останніми даними, близько 70% населення земної кулі володіють, у тому або іншому ступені, двома або більше мовами, це положення найвищою мірою характерно для регіонів, де проживають пліч-о-пліч різні національності, як, наприклад, в Україні, де населення поряд з українською, володіє російською мовою, а також однією або двома іноземними. Мультилінгвізм населення - категорія непостійна: в одних країнах його кількість збільшується, в інших скорочується. Усе залежить від нагайних потреб у спілкуванні.

Таким чином, одним із важливих напрямів модернізації сучасної освіти залишається як модернізація методичних концепцій навчання іноземної мови, так і створення умов для професійної підготовки кадрів, разом з підтримкою освіти

упродовж всього життя. Мовні стратегії проводять шлях до розуміння народів і культур, толерантного сприйняття одне одного та співпраці. Вивчення практики і політики Євросоюзу у сфері навчання іноземних мов стане в нагоді як науковцям, так і практикам.

Полікультурна освіта та її невід'ємна складова частина - мультилінгвізм - не лише сукупність інституційно організованих засобів визнання й збереження культурних відмінностей, це й певна комунікативна політика, природною частиною якої є забезпечення високого ступеня волі вибору людини визначати своє місце в сучасному суспільстві.

Висновки. Мультилінгвізм, як засіб налагодження міжкультурного діалогу, процес оволодіння іншими мовами й іншими культурами, у тому числі й лінгвокультурами, є специфічною доміантою процесу послідовної адаптації до лідируючих культур, причому без відмови від власної національної мовної ідентичності. У вирішенні проблеми якості освіти важливо враховувати те, що мультилінгвізм, мовні стратегії постають засобом сутнісного розуміння цього питання. Феномен полікультурності обумовлюється загальногуманістичною потребою розвитку та збагачення духовного світу особистості, що здійснюються через ґрунтовне розуміння ментальної культури інших народів засобами мультилінгвізму.

Мовна ситуація в освіті пов'язана зі стремлінням України до взаємодії зі всесвітнім товариством у вирішенні проблем людства. Знання іноземних мов дає можливість скористатися прерогативами відкритого суспільства. Соціокультурними механізмами вироблення національної ідентичності є створення єдиного інформаційного та культурно-символічного теренів нації, уніфікація освітньої системи, уніфікація мовного простору.

Концепція мультилінгвізму, яка є програмою дій Євросоюзу, підтверджує активність Євросоюзу у мовній сфері, досвід того, що освіта є досить дієвим механізмом конструювання європейської ідентичності. Суттю європейської ідентичності є формування у громадян країн-членів ЄС відчуття приналежності до Європейського Союзу як наднаціонального утворення, легітимізація його існування та діяльності поряд з національною державою. Але процеси європеїзації освіти варто розуміти в контексті не тільки економічних, а й політичних імперативів, що мають на меті створення найміцнішого союзу між державами, адже рух до нього вимагає змін в ідеях та цінностях.

Одним із важливих напрямів модернізації сучасної мовної освіти залишається створення нових методик для мовного навчання. При цьому мовні стратегії мають розглядатися як механізми засвоєння і використання іноземних мов у багатомовному культурному просторі. При досягненні полікультурності слід звернути увагу як на вивчення іноземної мови, так і на розуміння суті нових цілей, функціонувань соціокультурної освіти, пошук дієвих форм і методів формування соціокультурної компетенції, здатність залучити майбутнього користувача мовою до пізнавальної і творчої діяльності.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Коваленко О. Європейський форум з питань мовної політики // Іноземні мови в навчальних закладах. – 2004. – № 3. – С.4-6.
2. Коваленко О. Підготувати до життя (Модернізація системи іншомовної освіти в Україні) / О. Коваленко // Іноземні мови в навчальних закладах. – 2003. – №1. – С. 11-21.
3. Кушнір А. Педагогика иностранного языка / А. Кушнір - М.: Народное образование, 1997. - 191 с.
4. Павленко Ю.В. История мировой цивилизации / Ю.В. Павленко. – К.: Феникс, 2002. – 88 с.
5. Першукова О. Формуючи «Європейську свідомість» (Європейський досвід структурування соціокультурного компонента змісту навчання іноземної мови) / О.Першукова // Іноземні мови в навчальних закладах. – 2005. – № 2. – С.106-115.
6. Сучасна технологія навчання іншомовного матеріалу в середніх навчальних закладах. - К.: Ленвіт, 2004. – 96 с.
7. Сысоев П.В. Язык и культура: в поисках нового направления в преподавании культуры страны изучаемого языка / П.В.Сысоев // Иностранные языки в школе. – 2001. – № 4. – С. 12-17.
8. Токменко О. Мовні тенденції Ради Європи в контексті глобалізації / О.Токменко // Іноземні мови в навчальних закладах. – 2004. – № 3. – С. 112-115.
9. Топалова В.М. Формирование социокультурной компетенции у студентов неязыкового вуза / В.М. Топалова. – К., 1997. – 167 с.